

Verkondiging

Gemeente in de Heer Jezus Christus,

De zinnen uit de lezing van vandaag, uit het elfde hoofdstuk van het Evangelie naar Matteüs, hebben door de eeuwen heen aan een groot risico blootgestaan om losgezongen te worden uit het grotere geheel waarin zij worden uitgesproken. Persoonlijk herinner ik mij hoe met name de zin: 'Komt allen tot mij die vermoeid en belast zijn en ik zal u rust geven' functioneerde in het piëtistische, Zeister en ik denk ook enigszins door de Hernhutters beïnvloedde milieu van mijn grootouders. In mijn niet altijd even betrouwbare geheugen was deze tekst altijd te lezen op de bijbelse dagkalender in de keuken en mijn grootvader werd met deze tekst ook begraven. Al verdacht ik de ietwat routineuze predikant van die dagen ervan dat hij dat eigenlijk altijd deed. Mijn grootmoeder leek getroost maar in mij kolkte het van verzet. Maar goed, ik was veertien. Kende *Jesus Christ Superstar* van binnen en van buiten en als geloof nog iets voorstelde, moest dat volstrekt horizontaal opgevat worden als verzet tegen onrechtvaardige structuren en onderdrukkende mechanismen. Daartoe moest alle vroomheid de wereld uit, om te beginnen uit Nederland. Zelf inmiddels *sadder and wiser* begrijp ik mijn grootmoeder veel en veel beter. Maar nog altijd ervaar ik een weerstand als ik slechts dit ene vers hoor. Alsof geloof er slechts in zou bestaan om de individuele ziel een individuele hemel toe te zeggen.

En dan is er nog die andere, haast onbegrijpelijke zin. Dat 'niemand behalve de Vader, de Zoon kent en niemand behalve de Zoon en aan wie de Zoon het wil onthullen de Vader kent'. De reformator Bullinger

noemt dat ergens de ‘meest kostbare parel in het evangelie van Matteüs’. Dat lijkt me fijn voor Bullinger en natuurlijk weet ik niet helemaal zeker of u dagelijks op staat met de gedachte: ‘wat fijn dat er triniteit is’. Maar ik vrees dat zelfs in de diepste krichten van onze orthodoxie deze vreugde tamelijk onbegrijpelijk is geworden. Los daarvan zijn de meeste geleerden het er wel over eens, dat deze veel meer Johanneïsch mystische uitspraak onmogelijk tot een woord van Jezus zelf gerekend kan worden en duidelijk een weerslag is van de eerste dogmatische debatten van de vroege gemeente.

Het wordt tijd om onze blik te wenden naar het hele hoofdstuk en wie weet, komen dan in die rijdans van vertrouwen zowel mijn grootouders als Bullinger nog mee.

Opvallend genoeg vinden wij dus deze pastorale, in eerste instantie wat individualistisch en mystiek aandoende woorden van Jezus, middenin een hoofdstuk waarin Jezus reflecteert op wat in maar even zal noemen, de uiterst teleurstellende ontvangst van zijn woorden en daden. Bij uitstek in de steden waar hij de meeste tekenen heeft gedaan, Chorazin en Betsaida, is elk gevolg uitgebleven: niemand heeft zich bekeerd. Woedend is Jezus. Heidense steden als Tyrus en Sidon hadden gewild wat jullie hebben gekregen! En daarom zullen zij het, als de dag des oordeels aanbreekt, dragelijker hebben dan zij. Of een stad als Kapernaum, voor Matteüs de eigen woonplaats van Jezus, waar de kansen voor het oprapen lagen en dat daarom diep in het dodenrijk zal dalen. Jezus verzet zich tegen de onverschilligheid. In een literair mooie passage maakt hij de vergelijking met kinderen die kinderliedjes zingen. Zij spelen op de fluit en niemand danst! En toen zongen we een klaagliedje en niemand treurde! De profeet Johannes kwam in hun

midden. Hij at en dronk niet en leefde sober. Men lette niet op zijn woorden maar rekende hem af op zijn merkwaardige gedrag. Hij is bezeten door een demon, zeiden ze. Jezus kwam. Hij at en dronk wel. Leefde bepaald niet sober en zocht het gezelschap van tollenaars en zondaars. Dat wordt hem weer verweten. Een vraatzuchtig en wijnzuipend mens met verkeerde vrienden, was het verhaal. Het is de afrekencultuur in optima forma. Nauwkeurig speurend naar enige zwakte om je ontslagen te weten van de boodschap, van het eigenlijke verhaal. Van de werkelijke discussie. Dan kun je elkaar uitmaken voor NSB'er of voor racist. Je kunt je behaaglijk wentelen in jouw goede kant van de streep. Jij zit goed, de ander zit fout. Maar daaronder zit de pedante onwil om je werkelijk te laten raken door de aanwezigheid, door het bestaan van de ander. Liever houd je het bij je eigen wereldbeeld. Sluit je de stad voor alles wat anders is. Sluit je dat zelfs uit of onderwerp je het aan je eigen normen en waarden totdat het zich aan jou en aan jouw standpunten gewonnen geeft. Dan heeft het je dus uiteindelijk niets meer te zeggen. Er wordt een liedje gespeeld. Maar jij zingt niet mee. Er wordt een treurzang ingezet. Maar jij huilt niet. Want eigenlijk zijn al jouw emoties vergaan.

En zo leeft een stad, een samenleving, aan Jezus voorbij. Zij dansen niet meer. Zij zingen niet meer. En kunnen daardoor nog onmogelijk in vuur en vlam geraken voor de verkondiging van het koninkrijk van God. Zij zijn koud en onverschillig geworden en hebben hun oordeel reeds bij voorbaat klaar. Het gaat vanzelf wel over en als het niet vanzelf gaat, dan volgt geweld.

Jezus heeft hen niet kunnen bereiken. Maar hij dankt zijn vader voor het feit dat wat voor wijzen en verstandigen verborgen bleef, aan

onmondigen onthuld werd. De ironie is hier haast te snijden. De onverschilligheid, het snelle oordeel, de 'jij bakken' en de 'ja maren' wat tegenwoordig het 'whataboutism' wordt genoemd, zijn dus de wapens waarop wijzen en verstandigen meester zijn. Daarmee schakelen zij elke vernieuwing, elke verandering, elk geluid dat wijst op een ander perspectief uit. Maar er is een andere categorie, in deze lezing de 'onmondigen' genoemd aan wie de openbaringen Gods wel degelijk onthuld zijn.

Wie in de Schriften nagaat wie deze wijzen en verstandigen zijn, komt onvermijdelijk bij de Farizeeën uit. Het gaat hier dus om mensen die zozeer overtuigd zijn van hun eigen morele superioriteit dat zij die onverkort aan anderen opleggen. Het is dan ook niet toevallig dat onze lezing van vandaag onmiddellijk gevolgd wordt door de veroordeling van de Farizeeën die zien hoe de leerlingen op sabbat aren plukken en opeten omdat ze honger hebben gekregen. Met de onmondigen moet Jezus die categorie mensen bedoeld hebben, die nauwelijks de wet konden kennen, zeker niet in het heidense Galilea maar die wel door de religieuze elite opgelegd krijgen. Zij zijn de eeuwige verliezers. Het landvolk, zoals ze zo mooi in de Tenach worden genoemd. Het gaat altijd over hen maar met hen wordt amper of nooit gesproken. Zij moeten vooral onder het zware juk van de moraal van de elite door die argwanend gadeslaat of zij wel voldoen aan hun hoge normen.

Nu denk ik dat in de samenleving van vandaag religieuze observantie amper of geen rol meer speelt. Maar, zou ik zeggen, morele observantie des te meer. In het hele debat rondom *black awareness*, ons slavernijverleden, het neerhalen van standbeelden en het omdopen van straatnamen, lijkt iets te ontstaan wat de cabaretier Hans Teeuwen niet

onterecht een nieuwe religie noemt, compleet met erfzonde en beeldenstorm. Naast een hoop onzin, was dat ook iets wat mij in een artikel in de krant van de conservatieve filosoof John Gray trof. Hij ontwaart trekken van een Jacobijnse samenleving waarin er kennelijk iets bestaat als een zuiver heden. De Leidse historicus en hoogleraar Koreastudies Remco Breuker vraagt zich in zijn studeerkamer af wat hij nog aanmoet met het borstbeeld van Winston Churchill. Moet hij daar nu ook een beeldenstorm beginnen? Natuurlijk had Churchill duistere en racistische kanten maar zo zegt hij: 'Hoe begrijpelijk en herkenbaar ook, het verlangen naar zuiverheid dat spreekt uit de huidige beeldenstorm en de eisen tot bevestiging van al wat juist is, is een fantoom. Zuiverheid is de mens niet gegeven. Niet raciaal, maar ook niet in denken of doen. Het mengsel kan heilzaam zijn of giftig, smaakvol of vies, maar mengsels zijn wij. Ambigüiteit zit in ons ingebakken als streken in een vos. (...) Een oplossing heb ik niet, een hoop wel. Dat we erin slagen onbezwaard de goede kant te kiezen zonder ons ambigue, inconsistente, en morsige zelf te verloochenen - in onszelf én in anderen.' Wij zijn niet allemaal Charlie of George Floyd zoals wij met een zekere regelmaat op onze social media bekend maken, wij zijn allemaal Winston Churchill, zo kopte de Leidse universiteitskrant Mare. En dat is de spijker op zijn kop.

Dat is wat de onnozelen weten. Dat arme landvolk. Zij weten dat zij de norm nooit halen en dat die norm altijd op hen zal blijven drukken en hen zal bezwaren. Zij koesteren zelfs niet de hoop van een universiteitsprofessor dat zij erin zullen slagen onbezwaard de goede kant te kiezen. Dat is eigenlijk al teveel gevraagd. Maar ze hebben wel iets ervaren, iets is hen gaan lichten, iets is hen ten deel gevallen en geopenbaard van een God die hen onvoorwaardelijk, zachtmoedig en

net zo nederig als zij zelf waren, te hulp is gesneld. Een dwaze vredevorst, rijdend op een ezel en die zo paal en perk heeft gesteld aan alle geweld en aan alle dood. Een mensenzoon die niet vraagt en vraagt en vraagt tot een mens op is en niets meer te geven heeft. Maar een mensenzoon die zichzelf heeft uitgeschonken en onze arme zielen rust geeft. Wiens juk zacht is en wiens last licht.

Dat wist in zijn vroomheid mijn grootvader en over deze parel verheugde zich Bullinger. Want wat voor leven leidde mijn grootvader nou? Hij werd inderdaad door de kerk van zijn dagen religieus geparfumeerd met de belofte met een eigen zielenkamertje in het hiernamaals en in de fabriek gekoeieneerd door de bestaande machten. Daar werd hij moe van en belast. Bullinger, de grote reformator, leek nu echt iets van God te zien dat niet door de machten van kerk en vorst wordt bemiddeld maar door de liefde die zijn zoon uitstraalde voor de minsten, de kleinsten, de morsigen en dat was Bullinger ook, net als ieder mens.

Voor wie volhardt in zijn of haar wijsheid, verstandigheid, *wokeness* of gemakzuchtig racisme zal het altijd wel verborgen blijven, maar wie weet van zijn eigen morsigheid, ambivalentie, zijn of haar mislukking keer op keer, verwelkomt de komst van een mens in ons midden wiens eerste woord liefde was en ons daarmee bevrijdt van alle lasten. En al moeten we nu nog verplicht onze mond houden, dan gaat het toch een beetje zingen in ons.

Amen.